

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [JULIANE KOKOTT]
SECINĀJUMI,
sniegti 2013. gada 24. oktobrī¹

Lietā C-396/12

**A. M. van der Ham,
A. H. van der Ham-Reijersen van Buuren**

(Raad van State (Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Kopējā lauksaimniecības politika — Regula (EK) Nr. 1698/2005 — Atbalsts lauku attīstībai — Savstarpējā atbilstība — Maksājumu samazinājums atbalsta saņemšanai izvirzīto prasību pārkāpuma gadījumā — Jēdziens “tišs pārkāpums” — Atzišana par vainojamu trešās personas pārkāpjošā rīcībā

I – Ievads

1. Lai cik pārsteidzoši tas arī nešķistu, tomēr apmēslošana Tiesas judikatūrā ir viens no svarīgākajiem lauksaimniecības tiesību jautājumiem². Tādēļ šķita piemēroti kā lauksaimniecības subsīdiu izmantošanas priekšnosacījumu paredzēt attiecīgo noteikumu ievērošanu. Tas tika panākts ar tā sauktās “cross-compliance” [savstarpējās atbilstības] ieviešanu Regulā (EK) Nr. 1782/2003³, un tas tika attiecināts arī uz citām atbalsta sistēmām, it īpaši uz atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) atbilstoši šobrīd izvērtējamajai Regulai (EK) Nr. 1698/2005⁴.

2. Šobrīd ir radies jautājums par to, ar kādiem nosacījumiem atbalsta saņēmējs var tikt saukts pie atbildības par apmēslošanu reglamentējošo noteikumu pārkāpumu platībās, par kurām ir pieprasīts atbalsts. Tādējādi Nīderlandes *Raad van State* [Valsts padome] ir uzdevusi Tiesai jautājumus, kuri ir daudz plašāki nekā lauksaimniecības tiesības. Proti, runa ir par nosacījumiem attiecībā uz tišu darbību un tās konstatēšanu, kā arī par to, ciktāl uz atbalsta izmantotāju var tikt attiecinātas citu personu darbības, ja viņš šīs personas ir nolīdzis apmēslošanas veikšanai.

1 — Oriģinālvaloda – vācu.

2 — Skat., piemēram, 2001. gada 8. marta spriedumu lietā C-266/00 Komisija/Luksemburga (*Recueil*, I-2073. lpp.), 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-322/00 Komisija/Nīderlande (*Recueil*, I-11267. lpp.), 2005. gada 8. septembra spriedumu lietā C-416/02 Komisija/Spānija (Krājums, I-7487. lpp.), 2010. gada 29. jūnija spriedumu lietā C-526/08 Komisija/Luksemburga (Krājums, I-6151. lpp.), 2012. gada 13. decembra spriedumu lietā C-11/12 *Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat-Troost*, kā arī 2013. gada 3. oktobra spriedumu lietā C-113/12 *Brady*.

3 — Padomes 2003. gada 29. septembra Regula, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, un groza Regulas (EEK) Nr. 2019/93, (EK) Nr. 1452/2001, (EK) Nr. 1453/2001, (EK) Nr. 1454/2001, (EK) Nr. 1868/94, (EK) Nr. 1251/1999, (EK) Nr. 1254/1999, (EK) Nr. 1673/2000, (EEK) Nr. 2358/71 un (EK) Nr. 2529/2001 (OV L 270, 1. lpp.).

4 — Padomes 2005. gada 20. septembra Regula par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (OV L 277, 1. lpp.).

II – Atbilstošais tiesiskais regulējums

A – Savienības tiesības

3. Savienības tiesisko regulējumu veido Regula (EK) Nr. 1698/2005, kā arī tās īstenošanai pieņemtās Regulas (EK) Nr. 1975/2006⁵ un Nr. 796/2004⁶.

1) Regula (EK) Nr. 1698/2005

4. Atbalsts lauku attīstībai tiek piešķirts, pamatojoties uz Regulu (EK) Nr. 1698/2005. Šī atbalsta saņēmējiem saskaņā ar šīs regulas 51. pantu ir pienākums visā to saimniecībā ievērot noteiktas pamatprasības vides jomā. Šā panta 1. punkts tā atbilstoši piemērojamajā redakcijā ir formulēts šādi:

“1. Ja saņēmēji, kas saskaņā ar 36. panta a) punkta i) līdz v) apakšpunktu un b) punkta i), iv) un v) apakšpunktu saņem maksājumus, visā saimniecībā neievēro Regulas (EK) Nr. 1782/2003 4. un 5. pantā un III un IV pielikumā paredzētās obligātās prasības tādas darbības vai bezdarbības dēļ, ko var tieši attiecināt uz viņiem, tad tajā kalendārajā gadā, kurā notiek neievērošana, viņiem piešķiramo maksājumu kopapjomu samazina vai atceļ.

Pirmajā daļā minēto samazināšanu vai atcelšanu piemēro arī tādos gadījumos, ja saņēmēji, kas saņem maksājumus saskaņā ar 36. panta a) punkta iv) apakšpunktu, tādas darbības vai bezdarbības rezultātā, ko var tieši attiecināt uz viņiem, visā saimniecībā neievēro obligātās mēslojuma un augu aizsardzības ražojumu lietošanas prasības, kas minētas 39. panta 3. punktā.”

5. Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1782/2003 4. pantu un tās III pielikuma 4. punktu viena no šīm prasībām ir saistīta ar Direktīvu 91/676⁷. Saskaņā ar šo direktīvu dalībvalstīm ir jāpieņem noteikumi par mēslošanas līdzekļu izmantošanu.

2) Regula (EK) Nr. 1975/2006

6. Regulas Nr. 1975/2006 22. pantā ir noteikts, ka attiecībā uz samazinājumiem vai izslēgšanu, kas jāpiemēro, ja ir konstatēts pārkāpums, piemēro tostarp Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punktu. Ar Regulas (EK) Nr. 484/2009⁸ 1. panta 10. punktu šī atsauce no 2010. gada 1. janvāra ir svītrotā.

7. Regulas Nr. 1975/2006 23. panta (“Samazinājumu un izslēgšanas aprēķināšana”) otrajā un trešajā daļā ir reglamentēta samazinājumu aprēķināšana:

“Ja pārkāpums pieļauts saņēmēja nolaidības dēļ, samazinājumu aprēķina saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 796/2004 66. pantā izklāstītajiem noteikumiem.

5 — Komisijas 2006. gada 7. decembra Regula, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem (OV L 368, 74. lpp.), Komisijas 2007. gada 28. novembra Regulas (EK) Nr. 1396/2007 par labojumiem Regulā (EK) Nr. 1975/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem (OV L 311, 3. lpp.), redakcijā.

6 — Komisijas 2004. gada 21. aprīļa Regula, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai ieviestu savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu, kura paredzēta Padomes Regulās (EK) Nr. 1782/2003 un (EK) Nr. 73/2009, kā arī lai ieviestu savstarpēju atbilstību saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 479/2008 (OV L 141, 18. lpp.), Komisijas 2009. gada 8. maija Regulas (EK) Nr. 380/2009 (OV L 116, 9. lpp.) redakcijā.

7 — Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti (OV L 375, 1. lpp.).

8 — Komisijas 2009. gada 9. jūnija Regula, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1975/2006, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem (OV L 145, 25. lpp.).

Ja ir pieļauts tišs pārkāpums, samazinājumu aprēķina atbilstīgi Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. pantam.”

3) Regula (EK) Nr. 796/2004

8. Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punktā tā sākotnējā redakcijā bija noteikts:

“Lai piemērotu Regulas (EK) Nr. 1782/2003 6. panta 1. punktu, darbību vai bezdarbību tieši attiecina uz atsevišķu lauksaimnieku, kurš izdarījis pārkāpumu un kura pārziņā attiecīgās neatbilstības konstatēšanas brīdī ir attiecīgā saimniecība, platība, ražošanas vienība vai dzīvnieks. Ja attiecīgā saimniecība, platība, ražošanas vienība vai dzīvnieks ir nodots lauksaimniekam pēc tam, kad neatbilstība sākusi izpausties, pārņēmējs ir līdzvērtīgi atbildīgs gadījumā, kad viņš ir saglabājis neatbilstību, ja viņš minēto neatbilstību būtu varējis pienācīgi atklāt un izbeigt.”

9. Ar Regulas (EK) Nr. 239/2005⁹ 2. panta 3. punktu Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punktā ir izdarīti grozījumi, dažādās, tomēr ne visās valodu redakcijās svītrojot no tā vārdu[, kas latviešu valodā atbilst vārdam] “pats” [vācu valodā - “selbst”].

10. Ar Regulas (EK) Nr. 319/2008¹⁰ 2. panta 3. punktu Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punkts no 2008. gada 1. aprīļa tika atcelts, tomēr tās 3. pantā bija noteikts:

“Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punkts paliek spēkā Regulas (EK) Nr. 1975/2006 22. panta 1. punkta piemērošanai veidā, kādā tas noteikts pirms svītrotāšanas saskaņā ar šīs regulas 2. panta 3. punktu.”

11. Regulas (EK) Nr. 796/2004 66. un 67. pantā ir reglamentēts apjoms, par kādu nolaidības un tiša pārkāpuma gadījumā var tikt samazināts atbalsts.

B – *Nīderlandes tiesības*

12. Saskaņā ar *Besluit gebruik meststoffen* (Lēmums par mēslojuma izmantošanu), kas tika pieņemts, lai ieviestu Direktīvu 91/676, 5. panta 1. punktu ir aizliegts izmantot mēslojumu ganībās vai lauksaimniecības zemēs, ja vien mēslojums netiek pielietots tādā veidā, kas rada mazu emisiju.

13. Atbilstoši *Beleidsregels normenkader randvoorwaarden Gemeenschappelijk Landbouwbeleid* (Vadlīnijas par tiesisko regulējumu attiecībā uz savstarpējo atbilstību kopējās lauksaimniecības politikas jomā, turpmāk tekstā – “vadlīnijas”) 2. panta 1. punktam kopējās lauksaimniecības politikas jomā piešķirtais ienākumu atbalsts ar atbalsta piešķiršanu saistīto pienākumu neievērošanas gadījumā tiek samazināts par noteiktu procentuālo īpatsvaru.

14. Ņemot vērā vadlīniju 8. panta 1. punktu, prasības vai normas apzinātas neizpildes gadījumā samazinājums parasti ir 20 %; tas, vai neizpilde bijusi tiša, atbilstoši vadlīniju 8. panta 2. punktam katrā ziņā tiek vērtēts saskaņā ar šādiem kritērijiem:

a) attiecīgās savstarpējās atbilstības aprakstā ir norādīta tieša saikne ar neizpildes tišo raksturu;

9 — Komisijas 2005. gada 11. februāra Regula, ar kuru groza un labo Regulu (EK) Nr. 796/2004, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai ieviestu savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr. 1782/2003, ar ko ievieš kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem (OV L 42, 3. lpp.).

10 — Komisijas 2008. gada 7. aprīļa Regula, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 795/2004, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā īstenot vienreizējo maksājumu shēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr. 1782/2003, ar ko izveido kopīgus tiešā atbalsta shēmu noteikumus saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, un Regulu (EK) Nr. 796/2004, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai ieviestu savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu, kura paredzēta Padomes Regulā (EK) Nr. 1782/2003 (OV L 95, 63. lpp.).

- b) attiecīgās savstarpējās atbilstības sarežģītība;
- c) vai runa ir par ilgstošu pastāvīgu politiku;
- d) vai runa ir par aktīvu darbību vai apzinātu bezdarbību;
- e) apstākļi, ka lauksaimnieks jau iepriekš ir ticis informēts par trūkumiem attiecīgās savstarpējās atbilstības ievērošanā;
- f) apjoms, kādā savstarpējā atbilstība nav ievērota.

15. Vadlīniju pielikumā kā viena no savstarpējās atbilstības prasībām ir minēta mēslojuma izmantošana tādā veidā, kas rada mazu emisiju.

III – Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

16. *A. M. van der Ham* un *A. H. van der Ham-Reijersen van Buuren* (turpmāk tekstā gan abi kopā, gan atsevišķi – “*van der Ham*”) pieder zemnieku saimniecība Nīderlandē un viņi saņem atbalstu agrovīdēs aizsardzībai.

17. 2009. gada 13. martā *van der Ham* saimniecībā veiktās pārbaudes laikā tika konstatēts, ka apmēslošana nav tikusi veikta tādā veidā, kas rada mazu emisiju. Attiecīgo platību *van der Ham* uzdevumā bija apmēslojis kāds lauksaimniecības uzņēmums. Tiesas rīcībā nav informācijas par konkrētajiem šīs apmēslošanas apstākļiem.

18. Pamatojoties uz šo konstatējumu, *College van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland* (Dienvidholandes provinces valdība, turpmāk tekstā – “*College*”) ar 2010. gada 29. jūlija lēmumu samazināja *van der Ham* par 2009. gadu piešķiramo atbalstu par 20 % tā pienākumu tiša pārkāpuma dēļ.

19. *College* parasti izmanto vadlīniju 8. panta 2. punktā paredzētos kritērijus, lai izvērtētu, vai savstarpējās atbilstības pienākums nav ticis ievērots tiši. Apmēslošanas tādā veidā, kas nerada mazu emisiju, aizliegums ir “ilgstoša pastāvīga politika” saskaņā ar vadlīniju 8. panta 2. punkta c) apakšpunktu, un šī aizlieguma pārkāpuma gadījumā tādējādi tiek prezumēts tišs pārkāpums. Tādējādi uz *van der Ham* tika attiecināta atbildība par to, ka lauksaimniecības uzņēmums nebija veicis apmēslošanu tādā veidā, kas rada mazu emisiju.

20. Ar 2010. gada 2. decembra lēmumu *College* noraidīja *van der Ham* izvirzītos iebildumus kā nepamatotus. Arī *Rechtbank 's-Gravenhage* [Hāgas Apelācijas tiesā] celtā prasība netika apmierināta, tādēļ *van der Ham* iesniedza apelācijas sūdzību *Raad van State*. Tā ir vērsusies Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par šādiem jautājumiem:

- 1) Kā būtu jāsaprot Regulas (EK) Nr. 1698/2005, kas grozīta ar Padomes 2009. gada 19. janvāra Regulu (EK) Nr. 74/2009, 51. panta 1. punktā, Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. pantā un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. panta 1. punktā ietvertais jēdziens “tišs pārkāpums”; vai, lai uzskatītu, ka pastāv šāds pārkāpums, pietiek ar to vien, ka tiek atzīts, ka nav ievērota ilgstoša pastāvīga politika, kā aprakstīts vadlīniju 8. panta 2. punkta c) apakšpunktā?
- 2) Vai Savienības tiesības pieļauj, ka dalībvalstī tiek nospriests, ka pastāv “tišs” pārkāpums, kā paredzēts šajās regulās, jo ir radušies viens vai vairāki no šādiem apstākļiem:
 - a) saistībā ar attiecīgo savstarpējo neatbilstību jau ir atzīts nodoms;

- b) attiecīgā savstarpējā atbilstība ir sarežģīta;
 - c) pastāv ilgstoša pastāvīga politika;
 - d) pastāv aktīva darbība vai bezdarbība;
 - e) lauksaimnieks jau iepriekš ir ticis informēts par trūkumiem attiecīgās savstarpējās atbilstības ievērošanā, un
 - f) apjoms, kādā savstarpējā atbilstība nav ievērota, ir tāds, ka var tikt prezumēts tišs pārkāpums?
- 3) Vai atbalsta saņēmējam var tikt piedēvēts “tišs pārkāpums”, ja trešā persona veic darbus saskaņā ar atbalsta saņēmēja rīkojumu?

21. Tiesvedībā Tiesā rakstveida apsvērumus iesniedza Eiropas Komisija, Nīderlandes Karaliste, Slovēnijas Republika un Igaunijas Republika. 2013. gada 25. septembrī notikušajā tiesas sēdē mutvārdu apsvērumus pauda arī *van der Ham*, bet Igaunijas Republika tos nepauda.

IV – Juridiskais pamatojums

22. Turpinājumā vispirms ir jānoskaidro, kāda ir iepriekš minēto regulu piemērojamā redakcija (skat. A daļu). Pēc tam tiks aplūkots tišas neatbilstības prasībām apmērs (skat. B daļu) un apstākļi, kuros atbalsta saņēmējs ir atbildīgs par personu, kas darbojas viņa uzdevumā, pieļautajām neatbilstībām (skat. C daļu).

A – Par piemērojamo tiesisko regulējumu

23. *Raad van State* uzdotie jautājumi attiecas uz Regulas (EK) Nr. 1698/2005, kurā grozījumi izdarīti ar Regulu (EK) Nr. 74/2009, 51. pantu, kā arī – nesniedzot nekādas precīzākas norādes par attiecīgi piemērojamo redakciju – uz Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. pantu un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. pantu.

24. *Van der Ham* saimniecībā veiktā pārbaude notika 2009. gada 13. martā. Līdz ar to iepriekš minētās regulas ir piemērojamas un interpretējamas tajā to redakcijā¹¹, kas bija spēkā šajā laikposmā.

25. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta gadījumā tā ir redakcija *pirms* grozījumiem, kas tika izdarīti ar Regulu (EK) Nr. 74/2009, jo attiecīgie grozījumi, kuriem ir nozīme šajā lietā, stājās spēkā tikai 2010. gada 1. janvārī.

26. Grozījumi ir izdarīti arī Regulas (EK) Nr. 1975/2006 22. un 23. pantā, proti, tie ir grozīti ar Regulas (EK) Nr. 484/2009¹² 1. panta 10. un 11. punktu, tomēr arī šie grozījumi stājās spēkā tikai 2010. gada 1. janvārī. Līdz ar to arī šajā gadījumā ir jāinterpretē pirms grozījumiem spēkā esošā redakcija.

27. Visbeidzot, lai gan Regula (EK) Nr. 796/2004 ar Regulu (EK) Nr. 380/2009 tika grozīta tikai pēc pārbaudes attiecībā uz *van der Ham* veikšanas 2009. gada 16. maijā, šie grozījumi tomēr attiecās tikai uz atbalsta pieteikumiem par tirdzniecības gadiem vai piemaksu laikposmiem, kas sākas 2009. gada 1. janvārī vai vēlāk. Vēlāk attiecīgā regula, sākot no 2010. gada 1. janvāra, tika atcelta ar Regulas (EK)

11 — Skat. tostarp 2010. gada 14. oktobra spriedumu lietā C-243/09 *Fuß* (Krājums, I-9849. lpp., 39. un 40. punkts) un 2013. gada 30. maija spriedumu lietā C-342/12 *Worten*, 30. un 31. punkts.

12 — Komisijas 2009. gada 9. jūnija Regula (EK) Nr. 484/2009, ar kuru groza Regulu (EK) Nr. 1975/2006 (OV L 145, 25. lpp.).

Nr. 1122/2009¹³ 86. pantu, tomēr tā turpināja būt piemērojama atbalsta pieteikumiem par tirdzniecības gadiem vai piemaksu laikposmiem, kas sākas pirms 2010. gada 1. janvāra. Līdz ar to šajā gadījumā ir piemērojama Regula (EK) Nr. 796/2004 tās redakcijā, kas izriet no Regulas (EK) Nr. 380/2009. Šajā ziņā nerodas nekādas ar atpakaļejošu spēku saistītas problēmas, jo grozījumi nav skāruši šajā lietā piemērojamus noteikumus.

B – Par pirmo un otro prejudiciālo jautājumu

28. Ar savu pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kā ir interpretējams Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. pantā un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. panta 1. punktā paredzētais jēdziens “tišs pārkāpums”, kā arī to, vai šis jēdziens ir interpretējams tādējādi, ka tišs pārkāpums pastāv jau tādēļ vien, ka noteikums, kurš ir ticis pārkāpts, ir ilgstoši pastāvošas politikas sastāvdaļa. Otrais prejudiciālais jautājums savukārt ir formulēts nedaudz atvērtāk, proti, vai tišs pārkāpums pastāv tad, ja ir radušies viens vai vairāki no valsts vadlīnijās noteiktajiem apstākļiem.

1) Pieņemamība

29. Slovēnijas valdība norāda, ka otrajam prejudiciālajam jautājumam būtu jāaprobežojas ar pirmajā jautājumā jau minēto kritēriju par to, vai ir tikusi ievērota ilgstoši pastāvoša politika. Saistībā ar pārējos punktos minētajiem kritērijiem jautājums esot tīri hipotētisks un tam neesot tiešas saistības ar pamatlietas apstākļiem.

30. Ir tiesa, ka administratīvās iestādes lēmumi ir pamatoti tikai ar iepriekš minēto kritēriju. Tomēr nevar izslēgt, ka nolēmuma pieņemšanai šajā lietā nozīme varētu būt arī citiem kritērijiem. Tādēļ arī uz otro jautājumu ir jāatbild pilnā apmērā.

2) Vērtējums

31. Atbildes uz abiem pirmajiem jautājumiem sniegšanai vispirms ir jāizvērtē jēdziens “tišs pārkāpums” un pēc tam – valsts noteiktie kritēriji.

a) Par jēdzienu “tišs pārkāpums”

32. Kā ir norādījusi iesniedzējtiesa, Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. pantā un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. panta 1. punktā ietvertais jēdziens “tišs pārkāpums” tajās nav definēts. Tā kā minētajās regulās šajā ziņā nav ietverta atsauce arī uz valsts tiesībām, tiša pārkāpuma jēdziens Savienības tiesībās ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi¹⁴.

33. Lai gan tiša pārkāpuma jēdziens judikatūrā ir sastopams, tomēr nedz likumdevējs, nedz Tiesa līdz šim nav izstrādājusi vispārpiemērojamu šā jēdziena definīciju.

13 — Komisijas 2009. gada 30. novembra Regula (EK) Nr. 1122/2009, ar ko paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 73/2009 attiecībā uz savstarpēju atbilstību, modulāciju un integrēto administrēšanas un kontroles sistēmu saskaņā ar minētajā regulā paredzētajām tiešā atbalsta shēmām lauksaimniekiem, kā arī lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr. 1234/2007 attiecībā uz savstarpēju atbilstību saskaņā ar viņa nozarē paredzēto atbalsta shēmu (OV L 316, 65. lpp.).

14 — Skat. tostarp 1984. gada 18. janvāra spriedumu lietā 327/82 *Ekro* (*Recueil*, 107. lpp., 11. punkts), 2000. gada 19. septembra spriedumu lietā C-287/98 *Linster* (*Recueil*, I-6917. lpp., 43. punkts) un 2010. gada 21. oktobra spriedumu lietā C-467/08 *Padawan* (Krājums, I-10055. lpp., 32. punkts).

34. Tas ir redzams no iesniedzējtiesas minētā sprieduma lietā *Afrasiabi* u.c.¹⁵ un tajā interpretētā Regulas (EK) Nr. 423/2007 par ierobežojošiem pasākumiem pret Irānu¹⁶ 7. panta 3. un 4. punkta. Saskaņā ar šā noteikuma franču valodas redakciju ir aizliegts apzināti un tīši¹⁷ piedalīties noteiktās darbībās, un Tiesa ir nospriedusi, ka abi šie elementi ir kumulatīvi¹⁸. Savukārt citās, piemēram, vācu¹⁹, angļu²⁰ vai holandiešu²¹ Regulas (EK) Nr. 423/2007 un sprieduma attiecīgajā lietā valodu redakcijās tiek kombinēta apzināšanās un iepriekšēja nodoma esamība. Tomēr tīša pārkāpuma jēdzienā apzināšanās elements ir jau ietverts²².

35. Katrā ziņā no sprieduma lietā *Afrasiabi* u.c. var secināt, ka lietas dalībnieki, kas bija pauduši savu nostāju attiecīgajā lietā, visi vienbalsīgi un pamatoti bija atbalstījuši viedokli, ka tīša pārkāpuma jēdziens arī bez tieša apzināšanās elementa paredzēšanas ietver abus elementus, proti, apzināšanos²³ un nodomu. Tā pamatā ir pietiekami visaptveroša Eiropas līmeņa pārlicība²⁴, un tādēļ ir jāpieņem, ka arī Savienības likumdevējs, izmantojot tīša pārkāpuma jēdzienu, ir rīkojies saskaņā ar šo pārlicību.

36. Apzināšanās un nodoms ir saistāmi ar nepieciešamajiem pārkāpuma izdarīšanas apstākļiem. Šajā ziņā no sprieduma lietā *Afrasiabi* u.c. var secināt, ka pietiek ar to vien, ka pārkāpuma izdarītājs ir pieļāvis šāda pārkāpuma iespējamību²⁵.

37. Līdz ar to ir jāsecina, ka tīša pārkāpuma Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. panta un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. panta 1. punkta izpratnē priekšnosacījums ir tāds, ka pārkāpuma izdarītājs vismaz ir apzinājies pārkāpuma iespējamību un ir pieļāvis šāda pārkāpuma iespējamību.

b) Par Nīderlandes noteiktajiem kritērijiem tīša pārkāpuma konstatēšanai

38. Tagad ir jānoskaidro, vai ir pieļaujams atteikties no konkrētas apzināšanās un nodoma konstatēšanas un tā vietā prezumēt tīša pārkāpuma pastāvēšanu gadījumā, kad ir izpildīti noteikti kritēriji, kā, piemēram, ja pārkāpums ir vērsti pret ilgstoši pastāvošu politiku.

39. Komisija uzskata, ka dalībvalstis var pieņemt šādus noteikumus, ciktāl tās ievēro efektivitātes un līdzvērtības principus. Tādējādi šie kritēriji nedrīkst nedz pārmērīgi ietekmēt Savienības tiesībās noteikto prasību iedarbību, nedz būt mazāk labvēlīgi nekā tās prasības, kas reglamentē līdzīgas iekšēja rakstura situācijas. Abi šie principi saistībā ar valsts tiesisko regulējumu parasti ir piemērojami tikai tiktāl, ciktāl dalībvalstis, nepastāvot Savienības tiesiskajam regulējumam, reglamentē Savienības materiālo tiesību normu piemērošanas kārtību²⁶.

15 — 2011. gada 21. decembra spriedums lietā C-72/11 *Afrasiabi* u.c. (Krājums, I-14285. lpp.).

16 — Padomes 2007. gada 19. aprīļa Regula par ierobežojošiem pasākumiem pret Irānu (OV L 103, 1. lpp.).

17 — “Sciemment et volontairement”.

18 — Spriedums lietā *Afrasiabi* u.c. (minēts iepriekš 15. zemsvītras piezīmē, 64. punkts).

19 — “Wissentlich und vorsätzlich”.

20 — “Knowingly and intentionally”.

21 — “Bewust en opzettelijk”.

22 — Skat. 2010. gada 28. oktobra spriedumu lietā C-367/09 *SGS Belgium* u.c. (Krājums, I-10761. lpp., 57. punkts).

23 — Spriedums lietā *SGS Belgium* u.c. (minēts iepriekš 22. zemsvītras piezīmē).

24 — Šajā ziņā skat. jau ģenerālvokāta A. Meirā [H. Mayras] 1975. gada 29. oktobra secinājumus lietā 26/75 *General Motors Continental* /Komisija (1975. gada 13. novembra spriedums, *Recueil*, 1367. un 1389. lpp.).

25 — Minēts iepriekš 15. zemsvītras piezīmē, 64. punkts. Saistībā ar apzinātu rīcību skat. arī 2006. gada 18. maija spriedumu lietā C-221/04 Komisija/Spānija (saukta “Fischotter”, Krājums, I-4515. lpp., 71. punkts).

26 — 1995. gada 14. decembra spriedums apvienotajās lietās C-430/93 un C-431/93 *van Schijndel* un *van Veen* (*Recueil*, I-4705. lpp., 17. punkts), 2006. gada 4. jūlija spriedums lietā C-212/04 *Adeneler* u.c. (Krājums, I-6057. lpp., 95. punkts), 2006. gada 12. septembra spriedums lietā C-300/04 *Eman* un *Sevinger* (Krājums, I-8055. lpp., 67. punkts), 2007. gada 28. jūnija spriedums lietā C-1/06 *Bonn Fleisch* (Krājums, I-5609. lpp., 41. punkts) un 2012. gada 12. jūlija spriedums apvienotajās lietās C-608/10, C-10/11 un C-23/11 *Südzucker*, 62. punkts.

40. Pierādījumu savākšana var būt definēta procesuālajās tiesībās; tomēr tas neattiecas uz tādiem pierādījumu novērtēšanas noteikumiem kā šobrīd aplūkojamie kritēriji. Tie attiecas uz Savienības tiesībās paredzēta materiāltiesiska nosacījuma atbalsta samazinājuma veikšanai konstatēšanu. Līdz ar to šiem kritērijiem ir jāatbilst šī nosacījuma normatīvajam saturam. Tas nozīmē, ka tie nevar nedz radīt pieņemumu par tišu pārkāpumu, ja nepastāv nekāds tišs pārkāpums Savienības tiesību izpratnē, nedz izslēgt tiša pārkāpuma esamību, lai arī tas pastāv no Savienības tiesību viedokļa.

41. Nosacījuma par tiši izdarītu prasību pārkāpumu iedarbība varētu tikt ietekmēta, ja jebkurš no šiem kritērijiem varētu būt pamats neatspēkojamai prezumpcijai par tiša pārkāpuma esamību, par ko liecina abi pirmie prejudiciālie jautājumi. Proti, nevar izslēgt, ka šie kritēriji ir izpildīti, lai gan pārkāpums netika izdarīts tiši.

42. Apmēslošana varētu šķist nepārprotams gadījums. Šī darbība konkrēti noteiktā veidā parasti tiek veikta tiši. Ja šajā jomā pastāv ilgstoša pastāvīga politika, var tikt pieņemts, ka attiecīgajām personām ir zināms pārkāpuma izdarīšanas risks, kas var rasties noteikta veida apmēslošanas gadījumā, un ka tās ir vismaz pieļāvušas šāda pārkāpuma iespējamību.

43. Citu pārkāpumu gadījumā iepriekšēja nodoma esamība, neraugoties uz informētību par aizliegumu, tomēr var būt apšaubāma. Tas tā varētu būt, piemēram, saistībā ar stingri aizsargājamiem augiem Dzīvotņu aizsardzības direktīvas²⁷ 13. panta izpratnē, kurus atbilstoši Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punktam un tās III pielikuma A daļas 5. punktam nedrīkst griezt vai iznīcināt un kuru gadījumā pietiek ar to vien, ka ir pieļauta šāda kaitējuma iespējamība²⁸. Šie aizsardzību nodrošinošie noteikumi var tikt pārkāpti, piemēram, veicot tādas pļavas pļaušanu, kurā atrodas stingri aizsargājamas augu sugas, kuras, neraugoties uz rūpīgo pārbaudi, ir palikušas nepamanītas. Šādā gadījumā ir jāpastāv vismaz iespējai atspēkot Nīderlandes noteiktos kritērijus.

44. Turpretī, neņemot vērā šo kritēriju saturu, tas – kā ir uzsvērusi Nīderlandes valdība –, ka Nīderlandes vadlīniju 8. panta 2. punktā atbilstoši tā formulējumam ir vienīgi paredzēts, ka, izvērtējot tišu pārkāpumu, ir jāņem vērā noteikti kritēriji, nerada nekādas problēmas. Proti, vienkārša atbilstošo kritēriju ņemšana vērā nevar nodarīt nekādu kaitējumu.

45. Runājot par atsevišķiem kritērijiem, šķiet, ka lielākā daļa no šiem kritērijiem, veidā, kādā tie ir izmantoti vadlīnijās, ir atbilstoši, lai ar tiem būtu iespējams pamatot tiša pārkāpuma konstatējumu.

46. Šajā lietā svarīgāko kritēriju, uz kuru ir atsaukusies administratīvā iestāde, lai pamatotu tiša pārkāpuma esamību, proti, to, ka noteikumi par apmēslošanu tādā veidā, kas rada mazu emisiju, ir ilgstoši pastāvošas politikas sastāvdaļa, tomēr nevajadzētu pārprast. Tas neļauj izdarīt pretēju secinājumu par to, ka šaubu gadījumā jaunie noteikumi nav tikuši tiši pārkāpti. Lauksaimniecības atbalsta saņēmējiem ir jāpārzina *visi* noteikumi, kas ir jāievēro atbalsta saņemšanas gadījumā. Ja šī kļūda netiek pieļauta, tad šis kritērijs šķiet pilnībā atbilstošs, lai pamatotu pieņemumu par tišu attiecīgā aizlieguma pārkāpumu. Tas būtībā ļauj izdarīt pieņemumu, ka atbalsta saņēmējam ir jābūt informētam par risku izdarīt attiecīgo prasību pārkāpumu noteiktu darbību veikšanas gadījumā, kas savukārt liecina par to, ka viņš vismaz ir pieļāvis pārkāpuma iespējamību.

47. Visbeidzot, otrais jautājums saistībā ar kritēriju par tiesību normas sarežģītību nav īsti saprotams – nenoliedzami, kādas prasības sarežģītība neļauj izdarīt secinājumu par tišu pārkāpumu. Tieši pretēji – īpaši sarežģītas prasības ļoti viegli var tikt nepareizi saprastas. Sarežģītības kritērijs attiecīgajā kritēriju uzskaitījumā tādējādi visdrīzāk ir iekļauts kā norāde, kas ļauj izslēgt pieņemumu par tišas darbības pastāvēšanu. Tomēr arī šo kritēriju nevar saprast tādējādi, ka tas noteikti izslēdz tišu pārkāpumu.

27 — Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 7. lpp.).

28 — Spriedums lietā Komisija/Spānija (minēts iepriekš 25. zemsvītras piezīmē).

48. Apkopojot, ir jāsecina, ka Nīderlandes vadlīniju par tiesisko regulējumu attiecībā uz savstarpējo atbilstību kopējās lauksaimniecības politikas jomā 8. panta 2. punktā uzskaitītie kritēriji var tikt izmantoti, lai izdarītu pieņemumu par Regulas (EK) Nr. 1782/2003 4. un 5. pantā, kā arī tās III un IV pielikumā paredzēto prasību tīšu pārkāpumu. Šo kritēriju interpretēšana un piemērošana tomēr nedrīkst apdraudēt nosacījumu par “tīša” pārkāpuma konstatēšanu.

C – Par trešo prejudiciālo jautājumu

49. Ar savu trešo jautājumu *Raad van State* vēlas noskaidrot, vai lauksaimnieks var tikt atzīts par vainojamu tīša pārkāpumā, ja darbus, kuri ir izraisījuši pārkāpumu, tā uzdevumā ir veikusi trešā persona. Šajā ziņā var pastāvēt dažādas atzīšanas par vainojamu sistēmas. Īpaši iedarbīga būtu no atbalsta saņēmēja vainas neatkarīga atbildība par jebkuru viņa saimniecībā pieļautu pārkāpumu vai vismaz par visiem pārkāpumiem, kas ir izraisīti viņa nodarbināto personu vainas dēļ. Daudz labvēlīgāka attiecībā pret atbalstu saņēmušajiem lauksaimniekiem būtu atzīšanas par vainojamu ierobežošana ar pašu atbalsta saņēmēju vainas dēļ izdarītajiem pārkāpumiem. Turpinājumā es parādišu, ka starp šiem diviem ekstremālajiem gadījumiem ir jāizvēlas vidusceļš.

1) Par formulējumu

50. Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punktu maksājumu samazinājuma vai to nepiešķiršanas priekšnosacījums ir tāds, ka prasības nav tikušas ievērotas “tādas darbības vai bezdarbības dēļ, ko var tieši attiecināt uz [konkrētajiem lauksaimniekiem]”.

51. Saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1975/2006 22. pantu attiecībā uz samazinājumiem vai izslēgšanu, kas jāpiemēro, ja ir konstatēts pārkāpums, piemēro tostarp Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punktu. Tajā kā priekšnosacījums tam, lai darbību vai bezdarbību varētu tieši attiecināt uz konkrētu lauksaimnieku, ir minēts, ka “[viņš ir] izdarījis pārkāpumu”.

52. No tā izrietošā pārkāpuma tiešā attiecināšana un nepieciešamība, lai atbalsta saņēmējs būtu izdarījis šo pārkāpumu, liecina par to, ka tikai paša izdarīts pārkāpums var būt pamats atbalsta samazinājumam. Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punkts franču valodas redakcijā tomēr ir formulēts nedaudz atvērtāk, ciktāl tajā par pietiekamu ir uzskatīts, ka atbalsta saņēmējs ir izraisījis pārkāpumu (“être à l’origine”).

53. Savienības tiesību normas dažādu valodu redakcijas ir jāinterpretē vienoti. Ja dažādu valodu redakcijās ir atšķirības, attiecīgā tiesību norma principā ir jāinterpretē atbilstoši regulējuma, kura daļu tas veido, vispārējai sistēmai un mērķim²⁹. Tiesību norma, kas valodu redakcijās ir atšķirīga, tomēr ir jāinterpretē arī atbilstoši autora patiesajam nolūkam³⁰.

2) Par rašanās vēsturi

54. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punktā paredzētais nosacījums par to, ka pārkāpumam ir jābūt radītam “tādas darbības vai bezdarbības dēļ, ko var tieši attiecināt uz [konkrētajiem lauksaimniekiem]”, Regulas Nr. 1782/2003 6. panta 1. punktā tika formulēts, ieviešot lauksaimniecības atbalsta sasaisti ar vides standartiem, proti, tā saukto “cross-compliance” [savstarpējo atbilstību].

29 — 1967. gada 5. decembra spriedums lietā 19/67 *van der Vecht* (*Recueil*, 462. un 473. lpp.), 1977. gada 27. oktobra spriedums lietā 30/77 *Bouchereau* (*Recueil*, 1999. lpp., 13. un 14. punkts), 2007. gada 14. jūnija spriedums lietā C-56/06 *Euro Tex* (Krājums, I-4859. lpp., 27. punkts) un 2008. gada 21. februāra spriedums lietā C-426/05 *Tele2 Telecommunication* (Krājums, I-685. lpp., 25. punkts).

30 — 1969. gada 12. novembra spriedums lietā 29/69 *Stauder* (*Recueil*, 419. lpp., 3. punkts), 1988. gada 7. jūlija spriedums lietā 55/87 *Moksel Import und Export* (*Recueil*, 3845. lpp., 49. punkts), 2001. gada 20. novembra spriedums lietā C-268/99 *Jany u.c.* (*Recueil*, I-8615. lpp., 47. punkts), 2005. gada 27. janvāra spriedums lietā C-188/03 *Junk* (Krājums, I-885. lpp., 33. punkts) un 2009. gada 22. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-261/08 un C-348/08 *Zurita García* un *Choque Cabrera* (Krājums, I-10143. lpp., 54. punkts).

55. Lai gan šobrīd izvērtējamās Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punkta vācu un holandiešu valodu redakcijas nedaudz atšķiras no Regulas (EK) Nr. 1782/2003 6. panta 1. punkta formulējuma, tomēr it īpaši no šo noteikumu angļu un franču valodas redakcijām ir redzams, ka tiem būtībā būtu jābūt vienādam saturam. Līdz ar to ir jāpieņem, ka vācu un holandiešu valodu redakcijās esošo atšķirību pamatā ir tikai nekonsekvents tulkojums, nevis kāds saturisks grozījums.

56. Komisija ar Regulas Nr. 1782/2003 pieņemšanu saistītajā likumdošanas procedūrā bija piedāvājusi samazināt vai atcelt maksājumus jebkuras pamatprasības neievērošanas gadījumā³¹. Šis priekšlikums vēl joprojām ir atspoguļots regulas preambulas otrajā apsvērumā, kurā kā tiešā atbalsta piešķiršanas priekšnosacījums ir paredzēta prasību ievērošana, neparedzot tiešu attiecināšanu. Tikai samazinājumu apmērs ir nosakāms, pamatojoties uz proporcionāliem, objektīviem un progresīviem kritērijiem.

57. Savukārt dalībvalstis Padomē īpaši bija uzsvērušas atbalsta saņēmēja tiešo atbildību³². Līdz ar to ir jāpieņem, ka likumdevējs, pieņemot šobrīd spēkā esošo formulējumu, ir vēlējies novērst, ka atbalsts var tikt samazināts neatkarīgi no lauksaimnieka personiskās atbildības.

58. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 preambulas 45. apsvēruma ir uzskatāms par šīs pieejas apstiprinājumu. Saskaņā ar šo apsvērumu būtu jāizveido sankciju sistēma gadījumiem, ja *saņēmēji*, kas saņem maksājumus, visā turējumā neievēro Regulā (EK) Nr. 1782/2003 paredzētās obligātās prasības, ņemot vērā prasību neievērošanas nopietnību, apjomu, pastāvību un atkārtošanos. Savukārt, ja pārkāpums nav piedēvējams atbalsta saņēmējam, nav arī pamata sankcijas piemērošanai.

59. Nosacījumi pārkāpuma tiešai attiecināšanai uz konkrēto lauksaimnieku ir konkretizēti Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punktā. Šā noteikuma vācu, dāņu, angļu, itāļu, holandiešu un zviedru valodas sākotnējās redakcijās kā atbildības attiecināšanas priekšnosacījums bija paredzēts, ka lauksaimnieks pats ir pieļāvis attiecīgo neatbilstību. To savukārt varētu saprast tādējādi, ka tikai *paša* izdarīti pārkāpumi ļauj veikt subsīdiu samazinājumu.

60. Vēlāk vārds[, kas latviešu valodā atbilst vārdam] “pats” no iepriekš minētajām valodu redakcijām tomēr tika svītrots, lai būtu skaidrs, ka attiecīgais lauksaimnieks var tikt atzīts par vainojamu arī tad, ja “lauksaimnieks vārda tiešajā nozīmē nav rīkojies pats”³³. Kā norādījusi Nīderlandes valdība, atbalsta saņēmēja atbildība tādējādi *nav* ierobežota tikai ar paša izdarītajiem pārkāpumiem.

61. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punkta un Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punkta izcelsme, kopā ņemot, liecina par to, ka sods par pārkāpumu var tikt piemērots, tikai pamatojoties uz atbalsta saņēmēja personisko atbildību, tomēr pašrocīga rīcība nav obligāti nepieciešama.

3) Ar sistēmu saistīti apsvērumi

62. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. panta 1. punkta un Regulas (EK) Nr. 796/2004 65. panta 2. punkta sistematiskā saistība ļauj tuvāk konkretizēt atbalsta saņēmēja atbildību (skat. a) punktu). Turpretī nedz vēlāk veiktie sistēmas papildinājumi (skat. b) punktu), nedz vispārīgie principi (skat. c) punktu) vai ļaunprātīgas izmantošanas risks (skat. d) punktu) neliek veikt atbalsta saņēmēja atbildības paplašināšanu.

31 — Priekšlikuma Padomes regulai, ar ko paredz kopīgus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido atbalsta shēmas noteiktu kultūraugu ražotājiem (COM(2003) 23, galīgā redakcija, 23. lpp.), 6. pants.

32 — Non-paper 1 “Annexe III and Article 6”, Padomes 2003. gada 3. jūnija Dokuments 9971/03 ADD 1.

33 — Skat. 9. zemsvītras piezīmē minētās Regulas (EK) Nr. 239/2005 2. panta 3. punktu un tās preambulas 18. apsvērumu. Franču valodas redakcijā sākotnēji bija paredzēts, ka lauksaimniekam ir jābūt tieši izdarījušam attiecīgo pārkāpumu, bet pēc labojumu izdarīšanas termins “tieši” vairs nebija sastopams. Citās valodu redakcijās, kā, piemēram, igauņu un poļu valodu redakcijās vārds “pats” joprojām ir saglabājies. Tā visdrīzāk ir redakcionāla kļūda.

a) Par vainu

63. Līdz šim paustie apsvērumi pārsvarā pieļauj samazinājumu ierobežošanu ar tiem pārkāpumiem, kas ietilpst atbalsta saņēmēja atbildības jomā. Pozitīvie kritēriji šīs atbildības konstatēšanai izriet no noteikumiem, saskaņā ar kuriem atbalsta samazinājumi ir saistīti ar tišu rīcību un nolaidību.

64. Kaut arī ir tiesa, ka abās pamatregulās – Regulā (EK) Nr. 1698/2005 un Regulā (EK) Nr. 1782/2003 – šajā ziņā nav paredzēti nekādi noteikumi, Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. pantā saistībā ar pirmās minētās regulas 51. panta piemērošanu ir norādīts uz Regulas (EK) Nr. 796/2004 66. un 67. pantu. Šajos pantos ir reglamentēta maksājumu samazinājumu aprēķināšana un maksājumu nepiešķiršana attiecīgi nolaidības vai tiši izdarītu pārkāpumu dēļ.

65. Kaut arī nolaidība un tiša rīcība tādējādi ir tieši minētas tikai saistībā ar sodu noteikšanu, no šīs saiknes ir noprotams, ka abi šie kritēriji, individuāli ņemot, ir arī pamats sodu piemērošanai. Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. pantā paredzētās maksājumu samazinājumu un nepiešķiršanas sistēmas pamatā tādējādi ir vainas princips. Atbalsta saņēmējs ir atbildīgs par aiz nolaidības vai tiši izdarītiem pārkāpumiem, par kuriem tas ir vainojams.

66. Šo pieeju apstiprina Regulas (EK) Nr. 796/2004 preambulas 56. un 57. apsvērums. Saskaņā ar pirmo no šiem apsvērumiem samazinājumu un nepiešķiršanas sistēmas attiecībā uz savstarpējās atbildības saistībām (vides tiesību jomā) mērķis ir rosināt lauksaimniekus ievērot jau izveidotos tiesību aktus dažādajās savstarpējās atbildības jomās. Šai sistēmai tādējādi būtu jābūt piemērojamai tikai attiecībā uz lauksaimnieka kontrolē esošiem pārkāpumiem. Tas nozīmē tiši vai nolaidības dēļ izdarītus pārkāpumus, kā tas ir apstiprināts 57. apsvērumā.

67. Tikai tas vien, ka darbu ir veikušas citas personas, šādā gadījumā neizslēdz paša lauksaimnieka vainu. Šāda vaina it īpaši var būt saistīta ar līgumslēdzējas puses izvēli, norādījumu sniegšanu tai vai tās uzraudzību (*culpa in eligendo, instruendo vēl custodiendo*).

68. Atbalsta saņēmējam parasti ir jānodrošina, ka personai, kas viņa uzdevumā veic attiecīgo darbu saimniecībā, ir nepieciešamās prasmes un zināšanas, lai izvairītos no pārkāpumu izdarīšanas. It īpaši viņš nedrīkst sniegt nekādus norādījumus, kuru rezultātā neizbēgami tiktu pārkāptas attiecīgi paredzētās prasības, bet viņam šie norādījumi ir jāsniedz tā, lai darba rezultātā netiktu pieļauts pārkāpums. Tāpat viņam ir jānodrošina pienācīga pakalpojuma sniedzēja uzraudzība, lai nepieciešamības gadījumā būtu iespējams novērst pārkāpumus.

69. Šajā lietā pastāvošajos apstākļos būtu saprotami, ka Nīderlandes iestādes, ņemot vērā ilgstoši pastāvošo politiku, saskaņā ar kuru apmēslošanai ir jābūt tādai, kas rada nelielu emisiju, varētu izdarīt pieņemumu par tišu pārkāpumu. Atbalsta saņēmējam tad būtu jāatspēko šis pieņemums. Šim nolūkam viņš varētu, piemēram, pierādīt, ka viņš ir nolīdzis uzticamu un pieredzējušu līgumslēdzēju, ka viņš ir devis tam norādījumus par apmēslošanas veikšanu tādā veidā, kas rada nelielas emisijas, un ka viņš ir atbilstoši uzraudzījis viņu un informējis par īpašajiem apstākļiem, kādi pastāv saistībā ar viņa zemesgabalu. Ja lauksaimnieks nevarētu pierādīt, ka viņš ir pilnībā izpildījis savus pienākumus, viņš pārsvarā gadījumu tiktu atzīts par vainojamu vienīgi nolaidībā. Tādu acīmredzamu pārkāpumu gadījumā kā, piemēram, tāda līgumslēdzēja nolīgšana bez atbilstošas uzraudzības nodrošināšanas, par kuru ir zināms, ka viņš nav uzticams, tomēr var tikt pieņemts, ka viņš ir pieļāvis prasību neievērošanas iespējamību, proti, ir izdarījis tišu pārkāpumu.

b) Par vairojamību zemesgabalu nodošanas gadījumā

70. Vairojamības paplašināšanu pamatlietā nevar pamatot arī ar spriedumu lietā *Langestraat*³⁴, kas ir minēts lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu.

71. Minētajā lietā Tiesa apstiprināja, ka savstarpējās atbilstības noteikumu neievērošanas gadījumā, ko pieļāvusi persona, kurai ir nodota vai no kuras ir saņemta lauksaimniecības zeme, atbildība ir pilnībā jāattiecina uz lauksaimnieku, kurš ir iesniedzis pieteikumu par atbalstu³⁵.

72. Šī nolēmuma pamatā tomēr ir Regulas (EK) Nr. 73/2009³⁶ 23. panta 1. punkta otrā daļa. Šis noteikums šajā lietā nav piemērojams jau tikai ar laiku saistītu apsvērumu dēļ vien. Tomēr galvenokārt tas ir saistīts ar citu, īpašu situāciju, proti, zemesgabalu nodošanu.

c) Vairojamība, pamatojoties uz *respondeat superior* principu

73. Nīderlandes valdība tomēr cenšas panākt plašāku atbildības attiecināšanu, piemērojot *respondeat superior* principu, atbilstoši kuram persona, kura darba veikšanai nolīgst trešās personas, ir atbildīga par šo trešo personu darbību.

74. Man nešķiet, ka Savienības tiesībās pastāvētu šāds vispārīgs noteikums, un arī pati Nīderlandes valdība nav iesniegusi pierādījumus par šāda noteikuma pastāvēšanu.

75. Runājot par dalībvalstu tiesību aktiem, šķiet, ka Nīderlandes civiltiesībās šāds noteikums pastāv gan līgumtiesībās, gan arī ārpuslīgumiskajās tiesībās, proti, deliktu tiesībās³⁷.

76. Salīdzinot dalībvalstu tiesību sistēmas, tomēr ir konstatējamas atšķirības. Tā, piemēram, dažu dalībvalstu tiesībās atbildības par palīgdarbinieku pārkāpjošo rīcību attiecināšana, neraugoties uz darba devēja vainu, nav sastopama. Šajās valstīs darba devējs līdz ar to nav atbildīgs par tā palīgpersonāla pārkāpjošo rīcību tādā pašā veidā, kā tas būtu viņa paša gadījumā, bet tikai tiktāl, ciktāl viņš, piemēram, ir izdarījis nepareizu izvēli vai nav izpildījis uzraudzības pienākumu³⁸.

77. Līgumtiesību jomā pastāv citāda situācija. Ja persona izmanto trešās personas palīdzību, lai izpildītu līgumiskos pienākumus, saistībā ar lielāko daļu dalībvalstu ir jāpieņem, ka to tiesību sistēmās ir paredzēti risinājumi, atbilstoši kuriem attiecīgās personas darbinieka pārkāpjošā rīcība pret otru līgumslēdzēju pusi ir attiecināma uz attiecīgo personu. Šajā ziņā tā ir atbildīga par trešās personas pārkāpjošo rīcību kā pati par savu³⁹.

78. Atbildība par palīgdarbinieku rīcību tādējādi ir vispāratzīts līgumtiesību noteikums. Turpretī *van der Ham* piešķirtā atbalsta pamatā ir nevis saskaņā ar brīvas gribas principiem noslēgts līgums, bet gan publisko tiesību akts. Šīs tiesiskās attiecības tomēr līdzinās līgumam, ciktāl tās, tāpat kā līgums, nodibina savstarpēju saistību kopumu, kurā atbalsta piešķiršana, no vienas puses, un atbalsta piešķiršanas nosacījumu ievērošana, no otras puses, ir savstarpēji saistītas.

34 — Minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē.

35 — Spriedums lietā *Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat-Troost* (minēts iepriekš 2. zemsvītras piezīmē, 44. punkts).

36 — Padomes 2009. gada 19. janvāra Regula (EK) Nr. 73/2009, ar ko paredz kopējus noteikumus tiešā atbalsta shēmām saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku un izveido dažas atbalsta shēmas lauksaimniekiem, kā arī groza Regulas (EK) Nr. 1290/2005, (EK) Nr. 247/2006, (EK) Nr. 378/2007 un atceļ Regulu (EK) Nr. 1782/2003 (OV L 30, 16. lpp.).

37 — Skat. Nīderlandes Civillikuma ("Burgerlijk Wetboek") 6:76., 6:170., 6:171. un 6:172. pantu.

38 — Skat., piemēram, attiecībā uz Vācijas tiesībām – BGB 831. pantu, Austrijas tiesībām – ABGB 1315. pantu vai attiecībā uz Spānijas tiesībām – CC 1903. pantu.

39 — Padziļināti skat. F. Ranieri, *Europäisches Obligationenrecht*, 3. izdevums, 2009, 796. un nākamās lpp. Skat. arī Draft Common Frame of Reference (DCFR) III-2:106. pantu ("Parādnieks, kurš uztic pienākuma izpildi citai personai, paliek atbildīgs par šā pienākuma izpildi") un atsaucies uz dalībvalstu tiesībām *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR)*, 762. un nākamā lpp., ar ko var iepazīties vietnē http://ec.europa.eu/justice/contract/files/european-private-law_en.pdf.

79. Līdz ar to šķiet, ka pēc analogijas ir piemērojams princips, saskaņā ar kuru persona ir atbildīga par savu līgumtiesisko darbinieku, bet tā *ratio* tomēr ir tāds, ka personai, kura izmanto darbinieku, lai izpildītu kādu pienākumu, tādējādi iegūstot priekšrocību paplašināt savu darbības rādus, ir jārēķinās arī ar kaitējumu, kas varētu rasties šā darbinieka pārkāpjošās rīcības dēļ. Nodoms tādējādi ir izvairīties no tā, ka līgumslēdzēja puse tiek nostādīta nelabvēlīgākā situācijā saistībā ar atbildību par parādnieka pienākuma pārkāpumu.

80. Ar šo apsvērumu tomēr nekādi nevar tikt mainīts, ka Savienības likumdevējs nav ietvēris *respondeat superior* principu noteikumos par lauksaimniecības atbalsta samazināšanu savstarpējās atbilstības noteikumu neievērošanas dēļ. Tieši pretēji – Savienības likumdevējs Regulas (EK) Nr. 1698/2005 51. pantā ir tieši norādījis šo kritēriju attiecībā uz to, vai pārkāpums ir tieši attiecināms uz atbalsta saņēmēju, un šī attiecināšana Regulas (EK) Nr. 796/2004 65.–67. pantā ir paredzēta kā atbildība vainas dēļ.

81. Līdz ar to pieņemt, ka atbalsta saņēmējs, neraugoties uz tā personisko vainu, ir atbildīgs par personām, kas darbojas viņa labā, nebūtu saderīgi ar tiesiskās palāvības principu. Šis princips paredz, ka tiesību noteikumiem ir jābūt skaidriem un precīziem un attiecīgajām personām ir jāspēj paredzēt to piemērošanu. Šis princips ir īpaši svarīgs tāda tiesiskā regulējuma gadījumā, kas var ietvert finansiālas izmaksas⁴⁰.

d) Par ļaunprātīgas rīcības risku

82. Visbeidzot, vainas nepieciešamību nevar atspēkot arī ar Nīderlandes valdības argumentu par to, ka šaura lauksaimnieka atbildības interpretācija varētu izraisīt ļaunprātīgu rīcību.

83. Nenoliedzami, ja atbalsta saņēmēja atbildība būtu ierobežota ar personiski izdarītajiem pārkāpumiem, pastāvētu ievērojams ļaunprātīgas izmantošanas risks, ko ļoti šauras interpretācijas gadījumā pieļautu attiecīgais formulējums. Būtībā šādā gadījumā attiecīgās prasības būtu iespējams apiet, veicot vienkāršu darbu sadali.

84. Tomēr atbalsta saņēmēju atbildības ierobežošana ar pārkāpumiem, kas ietver vainu, neveicina ļaunprātīgu izmantošanu. Jebkura ļaunprātīga rīcība neizbēgami ietvertu atbalsta saņēmēja vainu.

4) Secinājumi attiecībā uz trešo jautājumu

85. Līdz ar to atbildība par to, ka personas, kuras ir tikušas nolīgtas darba veikšanai tāda lauksaimnieka labā, kurš saņem Regulā (EK) Nr. 1698/2005 paredzēto atbalstu, nav ievērojušas savstarpējās atbilstības prasības, ir attiecināma uz lauksaimnieku tikai tad, ja viņš pats ir vainojams attiecīgajā pārkāpumā, un šāda veida vaina it īpaši var būt saistīta ar šo citu personu izvēli, norādījumu sniegšanu tām vai to uzraudzību.

40 — Skat. 2008. gada 16. septembra spriedumu lietā C-288/07 *Isle of Wight Council* u.c. (Krājums, I-7203. lpp., 47. punkts), 2009. gada 10. septembra spriedumu lietā C-201/08 *Plantanol* (Krājums, I-8343. lpp., 46. punkts un tajā minētā judikatūra), kā arī konkrēti attiecībā uz lauksaimniecības atbalstu – 1984. gada 25. septembra spriedumu lietā 117/83 *Könecke* (*Recueil*, 3291. lpp., 11. punkts), 1987. gada 18. novembra spriedumu lietā 137/85 *Maizena* u.c. (*Recueil*, 4587. lpp., 15. punkts) un 1990. gada 12. decembra spriedumu lietā C-172/89 *Vandermoortele/Komisija* (*Recueil*, I-4677. lpp., 9. punkts).

V – Secinājumi

86. Tādēļ ierosinu Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbildēt šādi:

- 1) tiša pārkāpuma Regulas (EK) Nr. 1975/2006 23. panta un Regulas (EK) Nr. 796/2004 67. panta 1. punkta izpratnē priekšnosacījums ir tāds, ka pārkāpuma izdarītājs vismaz ir apzinājies pārkāpuma iespējamību un ir pieļāvis šāda pārkāpuma iespējamību;
- 2) Nīderlandes vadlīniju par tiesisko regulējumu attiecībā uz savstarpējo atbilstību kopējās lauksaimniecības politikas jomā 8. panta 2. punktā uzskaitītie kritēriji var tikt izmantoti, lai izdarītu pieņēmumu par Regulas (EK) Nr. 1782/2003 4. un 5. pantā, kā arī tās III un IV pielikumā paredzēto prasību tišu pārkāpumu. Šo kritēriju interpretēšana un piemērošana tomēr nedrīkst apdraudēt nosacījumu par “tiša” pārkāpuma konstatēšanu;
- 3) atbildība par to, ka personas, kuras ir tikušas nolīgtas darba veikšanai tāda lauksaimnieka labā, kurš saņem Regulā (EK) Nr. 1698/2005 paredzēto atbalstu, nav ievērojušas Regulas (EK) Nr. 1782/2003 4. un 5. pantā un III un IV pielikumā paredzētās savstarpējās atbilstības prasības, ir attiecināma uz lauksaimnieku tikai tad, ja viņš pats ir vainojams attiecīgajā pārkāpumā un šāda veida vaina it īpaši var būt saistīta ar šo citu personu izvēli, norādījumu sniegšanu tām vai to uzraudzību.